

רק לזעירי שראוה נסתרה ותו לא. (שיטה מקובצת).
 עוד יש לפרש (על פי הגמרא ביבמות פח: ופסק הרמב"ם סוף פי"ג מהל' עדות ופי"ב מהל' גרושין), שאומרת כן כדי שאפילו נשאל לו ויכחיש – לא נאמינהו, שכיון שהוא קרוב משפחה לה, והקרוב מפסולי עדות הוא, אין בכוחו להכחיש עדותה, שכל מקום שהאמינה תורה עד אחד, הרי כאן שנים. ואם היה זה עד כשר, היינו חוששין לו כשמעיד נגד עדות אשה, כדברי הרמב"ם (ויש בדבר מחלוקת גדולה בראשונים – ע' ביבמות קיז: ולהלן ריש דף יד). ואין אתה מוצא קרוב הפסול לעדות שאינו אסור עליה באיסור ערוה, אלא הוא. (זכר יצחק עב, ד. וצ"ב לפי"ז למה לא נקט 'אחי אבא').

*

'לישנא מעליא, כדכתיב: אכלה ומחתה פיה...' –
 תאות האכילה ותאות המשגל אחיות הנה... וזה מביא לזה, כמו שאמרו (ברכות לב.) 'מלא כריסי זני בישוי', (ובסוטה:) 'הרבה יין עושה', (ובפרק תפילת השחר:) 'לא תרוי ולא תחטא' (ובקידושין מ.) 'דעביד הא אכיל הא' – כי הכל אחד. ומכונה גם כן בשם אכילה כי אם הלחם אשר הוא אוכל; אכלה ומחתה פיה, ובדברי רז"ל בכתובות 'אוכלת עמו לילי שבת'...
 ותיקון תאות אכילה קודמת אל האדם, שהיא הקלה גם כן קצת אצלו, וממנה ימשך אל תיקון תאוה השניה...'. (מתוך קונטרס 'עת האוכל' לר"צ הכהן מלובלין. וע' לו ב'תקנת השבים' עמ' 661 ועוד רבות בספריו.)

ע"ע: תולדות יעקב יוסף – לך, דף יז ע"ג.

*

'אפילו הדיבור עם חבריו בשוק, צריך להיות בדחילו ורחימו, מפני שהדיבור הוא על ידי אותיות, וכמו שאמר הבעל-שם-טוב ז"ל, ראוה מדברת עם אחד בשוק – שראוי להיות דיבורו עם האחד מיוחד וכו'. (אור הגנוח – פקודי)

דף יד

'הא נמי כדיעבד דמי' – משמע שאינו 'דיעבד' ממש אלא כדיעבד. ופירש הראב"ד משום שאינה אלא ארוסה ועדיין מחוסרת כניסה לחופה. והר"ן כתב שאמנם לענין הוצאתה מהארוס דיעבד ממש הוא אך לענין הכשר הולד אינו דיעבד, ומ"מ כדיעבד הוא משום שאם נאסור העובר כספק-ממזר, אף הוא לבו נוקפו ופורש ממנה. או גם נחשב הולד עצמו כדיעבד בכך שנאסור אותו מלבוא בקהל.

'אמר להן רבן גמליאל: קבלנו עדותכם. אבל מה נעשה, שהרי גזר רבן יוחנן בן זכאי שלא להושיב בית דין על כך...' – משמע שאף לשיטתו אם עברה ונישאה לכהן – לא תצא, אלא שאין מושיבין ב"ד להתיר לכתחילה. וכן פסקו הרמב"ם והשלחן ערוך. ומכאן מקור דבריהם. (עפ"י ר"ן ועוד; בהגר"א אה"ע ב,ה)

(ע"ב) 'ממזר צווח וחלל שותק איכא בנייהו...' – התוס' מפרשים שיש כאן שתי נפקותות נפרדות; לתנא קמא פסול בשתיקה בין בחלל בין בממזר ולרבי מאיר אין פסול אלא שותק-ממזר וכד'

ולא שתוק-חלל. ורבי שמעון בן אלעזר אמר בשמו להפך, רק שתוק-חלל פסול ולא שתוק-ממזר. ועוד זאת, לרשב"א אם קוראים לו ממזר וצווה – פסול (עתוס' שפירשו מאין דייקו כאן), ולתנא קמא כשר. ויש מפרשים באדם אחד; מי שכשקוראים לו ממזר הוא צווה ומכחיש וכשקוראים לו חלל הוא שותק – לתנא קמא פסול, מתוך צווה בזה ושותק בזה משמע שמודה. ותנא קמא דרבי מאיר מכשיר בכל שתיקת חלל, ורשב"א מחלק בין ששותק בכל ובין צווה בזה ושותק בזה, שפסול.

*

'כל אלו שאמרו על שתיקתן שהן פסולים, לא אמרו אלא בדורות הראשונים, שהיו בית דין נזקקין לאחרות שאדם מחרף את חברו, כגון הקורא לחברו עבד – יהא בנידוי. ממזר – סופג את הארבעים. וזה ששתק ולא צווה לבית דין – כבר הודה. אבל עכשיו השותק על המריבה, הרי הוא משובח, אלא אם כן קורין לו שלא בשעת מריבה'. (השגות הראב"ד – הל' איסורי ביאה יט, כב. ומובאת דעה זו ברמ"א – ע' אה"ע ב, ד. וע"ע חפץ חיים הלכות לשה"ר ז, באר מים חיים אות ג).

דף טו

ציונים והערות

'ספק נפשות להקל' – בטעמי הדין, ע' במובא בבבא-בבא-בבא נ (חוברת לא).

'לא צריכא דאיכא תשעה ישראלים וכנעני אחד ביניהם דהוה ליה כנעני קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי' – בספרי חכמים אחרונים ראשי הישיבות, דנו על שתי אפשרויות של הבנה בגזרת הכתוב של 'קבוע'; יש להבין שבמקום קבוע לא נאמר דין 'הלך אחר הרוב'. ואפשר גם להבין שבכל ספק במקום הקביעות, גזרת הכתוב לראות את המצב כמחצה על מחצה ממש, כאילו אין כאן מצוי אף של 'רוב'.

חקירה זו נוגעת בין השאר לספקותיו של הפרי-מגדים (יו"ד קי, בשפתי דעת סקי"ד), האם במקום 'קבוע' מועיל ספק-ספקא, או שמא כיון שיש אומרים שספק-ספקא מועיל מדין רוב, שוב אינו מועיל ב'קבוע'. וכן הסתפק אם הולכים אחר 'חזקה' ו'קרוב' במקום הקביעות, שהרי כח ה'רוב' עדיף מהם, ואעפ"כ אמרה תורה שאין ללכת אחריו במקום הקביעות.

ואם ננקוט כמו הצד השני, שגדר דין קבוע הוא לראות את התערובת כמחצה על מחצה, אין זה שייך אלא לדין רוב התלוי בכמות, ולא לשאר ראיות ודינים. – ע' בכל זה ב'שערי ישר ד, א ו (= הוכיח כצד השני); קובץ שיעורים – כתובות מ (= בשם הגר"ח, כצד הראשון); בית ישי – נג (= שתי הגדרים נכונים, כל אחד כלפי דין אחר שיש ב'רוב' – הבירור וההנהגה).

עוד ביסוד דין קבוע – ע' בשיעורי ר' שמואל קדושין ג: (= חקירה בדין 'קבוע' ברובא דליתא קמן, שאין זה רוב התלוי במספר אלא בטבע (וע"ע בקוב"ש – ב"ב כג); שו"ת שבט הלוי ח"ב מא. וע"ע במובא בחולין צה (חוברת עז) מהגר"נ גולדברג שליט"א; סנהדרין עט (חוברת מג); נזיר יב (חוברת א).

(ע"ב) 'ושמואל אמר לפקח עליו את הגל. ומי אמר שמואל הכי...'. – ע' בשיטות הראשונים והסבר הענין במובא ביומא פד (חוברת קכח).